

**THE
SCHOOL
OF LIFE**

Chủ biên: **ALAIN DE BOTTON**

Người dịch: **BẢO**

Lí trí mà yêu

TRƯỜNG HỌC CUỘC ĐỜI

Dành cho tuổi trưởng thành

 WingsBooks

NHÀ XUẤT BẢN KIM ĐỒNG

MỤC LỤC

1. Hậu-Lãng mạn chủ nghĩa	4
2. Lựa chọn đối tượng	13
3. Sự chuyển giao	20
4. Những vấn đề của sự thân mật	28
5. Điểm yếu của điểm mạnh	37
6. Đối phương tương đương con trẻ	40
7. Yêu và được yêu	46
8. Phẩm giá của việc ủ đồ	50
9. Dạy và học	54
10. Chủ nghĩa bi quan	61
11. Đồ lỗi và yêu	70
12. Lịch sử và bí mật	75
13. Cắt nghĩa sự điên rồ của một người	80
14. Những cuộc chuyện trò tự tạo	86
15. Những người ta thầm thích	92
16. Tình dục không khai phóng	100
17. “Chung thủy” và “Phóng túng”	105
18. Độc thân và các kết cục	113
19. “Cổ điển” với “Lãng mạn”	123
20. Những chuyện tình tốt hơn	131

1

Hậu-Lãng mạn chủ nghĩa

Tựa hồ phải lòng ai đó là một quá trình rất đổi tự thân và tự phát. Đường như thật lạ lùng – thậm chí là xúc phạm – khi cho rằng tồn tại một thứ khác (có thể là xã hội hoặc văn hoá) có khả năng đóng vai trò thăm lạng và then chốt trong việc chi phối các mối quan hệ của ta ở những khoảnh khắc gần gũi nhất.

Tuy nhiên, lịch sử nhân loại cho thấy có vô số phương thức tiếp cận tình yêu, đa dạng giả định về việc các cặp đôi đến với nhau như thế nào, cùng rất nhiều cách riêng biệt để diễn giải cảm xúc. Có lẽ ta nên bằng lòng chấp nhận rằng trong thực tế, cách ta triển khai các mối quan hệ phụ thuộc rất nhiều vào môi trường thực tiễn vượt ngoài không gian phòng ngủ. Tình yêu của ta diễn ra trên chính phong nền văn hoá vẫn đang tạo ra những mặc định cố hữu về cái được gọi là “bình thường” trong tình yêu. Nó tình vi dẫn dắt ta đến nơi ta nên đặt để cảm xúc của mình,

dạy ta phải biết nâng niu điều gì, tiếp cận các xung đột ra sao, nên hào hứng với điều gì, khi nào thì nên bao dung và với điều gì thì có thể nổi giận chính đáng. Tình yêu có lịch sử của riêng nó và ta lướt – đôi khi buông xuôi – theo dòng chảy đó.

Từ độ những năm 1750, con người đã sống trong một kỉ nguyên vô cùng đặc biệt của lịch sử ái tình, có thể gọi tên là Lãng mạn chủ nghĩa. Chủ nghĩa Lãng mạn nổi lên như một hệ tư tưởng ở Âu châu vào giữa thế kỉ 18, trong tâm trí của các thi sĩ, nghệ sĩ và triết gia, cho đến nay đã chinh phục cả thế giới, quyết định mạnh mẽ (song cũng luôn lặng lẽ) tới cách anh con trai của một chủ hiệu buôn ở Yokohama tiếp cận buổi hẹn đầu, hướng một biên kịch ở Hollywood định hình cái kết của bộ phim, hay khi một người phụ nữ trung niên ở Buenos Aires quyết định sẽ chấm dứt với người chồng công chức đã đầu gối tay ấp hai mươi năm.

Chẳng cuộc tình riêng lẻ nào tuân theo đúng khuôn mẫu Lãng mạn, song những nét khái quát của khuôn mẫu này vẫn thường xuất hiện và có thể tóm lược như sau:

- Chủ nghĩa Lãng mạn đặt hi vọng sâu sắc vào hôn nhân, thủ thi với ta rằng một cuộc hôn nhân bền bỉ có thể mang tất cả phần khích của một cuộc tình. Các cảm xúc yêu đương mà ta đã

quen thân từ độ chớm nở của một mối quan hệ được kì vọng sẽ trường tồn trong suốt cuộc đời. Chủ nghĩa Lãng mạn lấy hôn nhân (cho tới nay được xem như sự kết hợp thực tế và ôn hoà về mặt cảm xúc) rồi lồng ghép nó với chuyện tình nồng cháy để tạo ra một định đề độc nhất: cuộc hôn nhân trọn đời đồng đẩy tình yêu.

- Tiện thể, chủ nghĩa Lãng mạn hợp nhất tình yêu và tình dục. Trước đó, nhân loại đã hình dung mình có thể quan hệ với những người mà bản thân không yêu, và yêu một người mà không nhất thiết phải quan hệ với người đó. Chủ nghĩa Lãng mạn nâng tình dục lên thành mức biểu lộ tốt bậc của tình yêu. Quan hệ xác thịt thường xuyên và thoả mãn đôi bên trở thành yếu tố tiên quyết cho sự lành mạnh của một mối quan hệ. Không biết vô tình hay hữu ý, chủ nghĩa Lãng mạn đã biến tình dục không thường xuyên và thông dâm thành đại hoạ.
- Chủ nghĩa Lãng mạn kì vọng tình yêu đích thực chấm dứt mọi nỗi cô đơn, hứa hẹn người bạn đời thực sự sẽ thấu hiểu ta hoàn toàn mà không cần nói chuyện với ta, trực cảm được tâm hồn ta. (Những người theo chủ nghĩa Lãng mạn đặc biệt coi trọng việc người yêu có thể thấu hiểu mình mà *không cần bản thân nói ra...*)

- Chủ nghĩa Lãng mạn chủ trương để cảm xúc dẫn dắt khi lựa chọn bạn đời thay vì dựa trên các cân nhắc mang tính thực tiễn. Lịch sử ghi lại rằng, con người ta đã rơi vào lưới tình và kết hôn vì nhiều nguyên do hợp lí, thực dụng như: mảnh đất của nàng và bạn liền kề nhau, gia đình anh ấy kinh doanh ngũ cốc phát đạt, cha người kia làm cán bộ, một cơ ngơi sẵn có, hay cả hai bên gia đình đều thuận theo cùng một lối diễn ngôn Kinh Thánh. Và từ những cuộc hôn nhân “hợp lí” như thế đã nảy sinh ra cô đơn, không chung thủy, rồi chai sạn cõi lòng. Với chủ nghĩa Lãng mạn, hôn nhân dựa trên lí trí chẳng hợp lí tẹo nào; đó là lí do tại sao nó được thay bằng hôn nhân dựa trên cảm xúc, và cho đến nay niềm tin ấy vẫn không hề thay đổi. Quan trọng là đôi bên phải khao khát điều đó diễn ra, bị thu hút về đối phương bởi một bản năng mãnh liệt, đồng thời tự trong thâm tâm biết rõ điều này là đúng. Thời hiện đại đã có quá đủ những “lí do”, các chất xúc tác khốn khổ ấy rồi. Ưu thế bản năng là di sản của một phản ứng tổn thương tích tụ chống lại “lí trí” vô lí suốt nhiều thế kỉ qua.
- Chủ nghĩa Lãng mạn biểu lộ thái độ khinh khi nặng nề với các vấn đề thực tế và tiền bạc. Ngày nay, dưới sự ảnh hưởng của chủ nghĩa Lãng mạn,

ta không thích những yếu tố này xuất hiện trong các mối quan hệ, nhất là ở giai đoạn đầu. Thật quá lạnh lùng, chẳng lãng mạn chút nào khi nói rằng bạn biết mình đang ở cạnh đúng người bởi bạn có nguồn tài chính dồi dào, bởi bạn đã thiết lập được những thứ như quy tắc trong nhà tắm hay tác phong đúng giờ. Đường như mọi người chỉ chịu cân nhắc thực tiễn khi tất cả những người khác đã thất bại (“Tôi không tìm được tình yêu, tôi phải ổn định để thoải mái”) hay bởi họ nguy hại (kẻ đào mỏ, kẻ thích khoe mẽ).

- Chủ nghĩa Lãng mạn tin rằng tình yêu đích thực nên bao hàm việc ổn thỏa với mọi khía cạnh của đối phương. Tình yêu đích thực đồng nghĩa với việc chấp nhận mọi điều về con người đó. Ý nghĩ rằng người yêu ta (hay chính ta) cần thay đổi được vịn vào như một dấu hiệu chấp chới của mối quan hệ, “anh/em phải thay đổi” chính là lời cảnh tỉnh sau cùng.

Khuôn mẫu tình yêu này là một sáng tạo mang tính lịch sử – đầy mỹ miều và nhiều khi thú vị lắm thay. Những người theo chủ nghĩa Lãng mạn có nhận thức sâu sắc về các khía cạnh của đời sống cảm xúc, bộc lộ tài tình những hi vọng và khao khát của bản thân. Có nhiều xúc cảm vốn tồn tại từ trước đó, song

chủ nghĩa Lãng mạn đã nâng tầm chúng, biến chúng từ những ý tưởng xa vời thành các khái niệm nghiêm túc với khả năng định hình tiến trình yêu đương trong suốt cuộc đời.

Tại thời điểm này, ta có thể khẳng khái khẳng định rằng: chủ nghĩa Lãng mạn là thảm hoạ với tình yêu. Nó là một bước tiến trí tuệ và tinh thần có sức công phá mãnh liệt vào khả năng làm chủ đời sống cảm xúc của những con người bình dị. Sức cứu rỗi của tình yêu nằm ở việc vượt qua hàng loạt sai lầm của chủ nghĩa Lãng mạn. Tiếng nói văn hoá đồng dạng nhất của ta – với cái giá đổi lại rất đắt – đã dựng lên những kì vọng sai lầm. Tiếng nói ấy nhấn mạnh vào các cảm xúc vốn không dạy cho ta sự hữu ích của việc duy trì mối quan hệ, đồng thời khiến ta lơ là khỏi những cảm xúc mang tính xây dựng và đúng đắn hơn. Ta xứng đáng được cảm thông. Ta bị vây hãm bởi văn hoá đưa ra lí tưởng cao đẹp nhưng lại lệch lạc nghiêm trọng về cách yêu đương vận hành. Ta đang cố áp dụng một kịch bản vô bổ lên một nhiệm vụ vô cùng phức tạp.

Kịch bản Lãng mạn ấy vừa chuẩn mực, vừa có đôi phần ảo tưởng. Để được xem là bình thường trong thời Lãng mạn chủ nghĩa lên ngôi, nhiều điều sau đây phải diễn ra:

- Ta nên gặp gỡ một người có nội tâm phi thường cùng vẻ ngoài đẹp đẽ và ngay lập tức cảm thấy bị thu hút mạnh mẽ về phía họ, cũng như họ về phía mình.
- Ta nên có những cuộc ân ái thăng hoa, không chỉ trong giai đoạn đầu mà mãi mãi về sau.
- Ta không nên bị hấp dẫn bởi bất kì ai khác.
- Ta nên hiểu nhau bằng trực giác.
- Ta không cần phải được dạy dỗ trong tình yêu. Ta có thể phải qua huấn luyện và rèn giũa để trở thành phi công hay bác sĩ phẫu thuật thần kinh, nhưng chẳng cần học hành gì đâu nếu muốn trở thành người yêu. Ta cứ thế mà nương theo cảm xúc và gom nhặt kiến thức dọc đường thôi.
- Ta không nên giữ bí mật riêng, và phải dành trọn thời gian bên nhau (chớ xen công việc vào).
- Ta nên nuôi dưỡng gia đình mà không để tình dục hay cảm xúc lục đục.
- Người yêu ta phải là tri kỉ, bạn thân; cùng làm cha mẹ, tài xế, kế toán, người quán xuyến nhà cửa và dẫn lối tinh thần của ta.

Nắm được lịch sử của chủ nghĩa Lãng mạn sẽ cho ta niềm an ủi, bởi nó cho thấy kha khá rắc rối trong các mối quan hệ không xuất phát (mà chúng ta thường

day dứt nghĩ rằng) từ sự lạc lõng, kém cỏi của ta, hay từ sự lựa chọn bạn đời đáng tiếc của ta trước đó. Năm được lịch sử này cũng mang đến thêm ý tưởng hữu dụng hơn: rằng sự cô đơn của ta không có lỗi; văn hoá đã đặt ra cho ta một nhiệm vụ hết sức khó nhằn rồi lại táo bạo biểu thị nó vô cùng đơn giản.

Việc cất vắn có hệ thống các giả định của lăng kính Lãng mạn áp đặt lên tình yêu xem chừng rất cốt yếu, không phải để huỷ diệt mà là cứu vãn tình yêu. Ta cần khâu chuỗi lí thuyết Hậu-Lãng mạn về các cặp đôi; bởi để kéo dài một mối quan hệ, ta gần như phải phản lại nhiều cảm xúc Lãng mạn đã đưa lối cho ta hồi đầu. Ý tưởng trở nên “Hậu-Lãng mạn” không nên bao gồm sự hoài nghi, rằng con người ta đã từ bỏ hi vọng các mối quan hệ sẽ tiến triển tốt đẹp. Quan điểm Hậu-Lãng mạn cũng đầy tham vọng về các mối quan hệ tốt đẹp, nhưng lại mang ý thức rất khác về cách tôn vinh những hi vọng này.

Ta cần thay thế khuôn mẫu Lãng mạn bằng tầm nhìn với tâm lí trưởng thành về tình yêu mà ta có thể gọi là “Cổ điển”, một tầm nhìn khuyến khích loạt quan điểm không mấy thân thuộc nhưng đầy triển vọng dưới đây:

- Tình yêu và tình dục đôi lúc không cùng chung đối tượng là chuyện hết sức bình thường.

- Bàn bạc chuyện tiền nong sớm, thẳng thắn và nghiêm túc với nhau không phải là đang bội phản tình yêu.
- Việc nhận ra cả ta và đối phương đều có nhiều thiếu sót sẽ giúp đôi bên mở rộng lòng bao dung và độ lượng trong quá trình phát triển sự thấu hiểu dành cho nhau.
- Ta sẽ không bao giờ tìm thấy tất cả ở đối phương, và họ cũng không thể tìm thấy mọi thứ ở ta; lí do không phải vì một khiếm khuyết độc nhất vô nhị nào đó, mà vì bản chất con người vốn thế.
- Ta cần nỗ lực rất lớn và đôi khi gượng gạo để thấu hiểu đối phương, chỉ mỗi trực giác thôi thì không thể đưa ta đến nơi cần đến.
- Việc dành hai tiếng đồng hồ thảo luận xem khăn tắm nên được treo lên hay có thể để dưới sàn không hề tầm thường hay vặt vãnh, việc giặt giũ và tiết kiệm thời gian cũng có giá trị đặc biệt riêng của chúng.

Những quan điểm như thế, và nhiều hơn nữa, thuộc về một tương lai mới đầy hi vọng của tình yêu.